

Vrijwilligers leggen zelf het park aan.

STADSACUPUNCTUUR: PRIKJES DIE JE BUURT BETER MAKEN

Irene Edzes, Tom Bullens

Iedere buurt kent schurende plekken. Rommelige of verwaarloosde hoekjes die van niemand lijken te zijn en die onvoldoende benut worden. Bewoners en passanten spotten ze dagelijks en hebben vaak al een eigen idee voor een betere aanpak. In Nederland werken stedenbouwkundigen al enige tijd met dit gegeven. 'Stadsacupunctuur' vertrekt bottom-up. Buurtbewoners mogen schuurplekken signaleren en verbeteruggesties aanreiken. Een interessant concept dat kinderen en jongeren kansen biedt om hun leefomgeving mee vorm te geven.

Wat is het juist?

Stadsacupunctuur verwijst niet voor niets naar de traditionele Chinese geneeswijze. Acupunctuur heft verstoringen in de energiehuishouding van het lichaam op. Door zorgvuldig naalden te plaatsen op energiebanen worden blokkades opgeheven. Stadsacupunctuur richt zich op de energielijnen van de stad. Kleine locaties worden ruimtelijk verbeterd, maar nooit via een botte ingreep of binnen een (grootschalige) planontwikkeling. En altijd worden de verbanden binnen de stad op een grotere schaal hersteld. Bij stadsacupunctuur is de correctie voelbaar voor een veel bredere groep dan alleen de direct betrokkenen. >

Binnen stadacupunctuur draait heel veel rond de gebruikservaring en kennis van de leefomgeving van bewoners en de initiatieven die er leven.

Serendipiteit

Het begrip 'serendipiteit' is in dit verband op zijn plaats: het vinden van iets onverwachts en bruikbaar terwijl je op zoek was naar iets anders. Maar bij stadsacupunctuur gaat het wel degelijk om een strategisch ingrijpen. En strategie vraagt om kennis van grotere verbanden, besef van de cultuurhistorische achtergrond en inzicht in procedures en processen. Het is dus een materie voor architectenbureaus en stedenbouwkundigen. Maar zij klaren het niet alleen: binnen stadacupunctuur draait heel veel rond de gebruikservaring en kennis van de leefomgeving van bewoners en de initiatieven die er leven.

Hoe werkt het?

Het klinkt allemaal heel aantrekkelijk. Bewoners die zelf verbeteringen in hun buurt aansturen. Kinderen en jongeren die nieuwe speel- en hangplekken mogen inrichten... Maar hoe gaat het eigenlijk in zijn werk? Wie neemt initiatief, wie selecteert, wie betaalt en wie voert uit? Enkele cases.

Tijdelijk park op braakliggend terrein

In Amersfoort namen het lokale architectuurcentrum FASadE en ag NOVA architecten het initiatief om inwoners zelf 'schurende plekken' aan te laten dragen. Een oproep in de krant leverde flink wat aanmeldingen op. Vervolgens werden deze buurtbewoners gekoppeld aan een professionele stedenbouwer of architect die het grotere geheel in het oog kon houden en die de stad ook van binnenuit kent. Samen kwamen ze tot inspirerende verbeterplannen. Bij de eindpresentatie viel het grote aandeel 'groene' plannen op: pocketparkjes, bloemenbermen, plukoases en ontdektuinen. Het initiatief was weliswaar gericht op volwassenen, en daarmee werd een belangrijke doelgroep over het hoofd gezien: jongeren. Zij (ver)kennen hun leefomgeving immers net zo goed als volwassenen en zijn even goed in staat om hun wensen en plannen daaromtrent uit te tekenen.

Onlangs werd een belangrijke vervolgstap gezet. Op een zaterdag voegden zo'n tweehonderd enthousiaste buurtvrijwilligers de daad bij het woord. Ze begonnen met de aanleg van een tijdelijk park van zeer bescheiden afmetingen op een braakliggend bouwterrein. Het is één van vijf verbeterplannen die concreet vervolg hebben gekregen. De eigenaar van het terrein was aanvankelijk terughoudend, maar wilde wel meewerken op voorwaarde dat het tijdelijke karakter (vijf jaar) contractueel werd vastgesteld.

Bij de realisatie is inmiddels een grote groep buurtbewoners actief betrokken: winkeliers, jongeren uit de buurt, de kerk en kunstenaars uit het naburig pand. De gemeente levert materialen voor de inrichting: stenen, bankjes en een prullenbak. Het park wordt verder in fasen gerealiseerd. Voor de concrete inrichting wordt gedacht aan een natuurspeelplaats, die mogelijk wordt ondergebracht bij een speeltuinvereniging. Het park blijft wel private grond en de omheining zal niet verdwijnen. Dankzij het tijdelijke park krijgt de wijk een heel andere entree. Waar eerst jarenlang afbraakpanden en open plekken het begin van de winkelstraat markeerden, ontstaat nu een toegëengende ontmoetingsplek. De sociale

samenhang en buurtbetrokkenheid neemt Amersfoort er dankbaar bij.

Kinderen ontwerpen speelruimte

Het Nationaal Jeugdfonds Jantje Beton maakt zich in Nederland hard voor buitenspeelruimte. In 2012 reikte het haar SpeelAward uit aan het plan "Doe ut lekkâh zelluf!". De ontwerplocatie is een dichtbebouwd stedelijk woongebied in Den Haag, waar weinig speelruimte is. Het idee achter het winnende plan is dat kinderen zelf bouwen aan hun eigen speelomgeving. Met compacte bouwstenen creëren kinderen op een website een ontwerp. Bouwstenen zijn speelaanleidingen of speeltoestellen. Kinderen kiezen ook zelf het beste ontwerp, waarna een ontwerper er een realiseerbaar plan van maakt.

Bij de totstandkoming van het ontwerp hadden kinderen een centrale rol. Er werd heel handig gebruikgemaakt van internet en sociale media. Ook na de realisatie blijft de website een belangrijke rol spelen bij het buitenspeelen. Via playspacebook kunnen kinderen communiceren over wie waar uithangt en wat de plannen zijn. Op de verschillende speelplekken kan het kind 'inchecken'. Momenteel wordt het ontwerp verder uitgewerkt. De gemeente Den Haag heeft hiervoor geld ter beschikking gesteld.

Vergroening van saaie woonwijk

Kanaleneiland-Zuid is een wijk met flats en rijtjeswoningen in een typisch herhalend patroon. De omgeving is er grijs en stenig. Geparkeerde auto's bepalen het straatbeeld. Hier werd met alle betrokkenen van gedachten gewisseld over gewenste verbeteringen op woning- en wijkniveau. De projectgroep riep de hulp in van Vollmer & Partners, bureau voor stedenbouw en landschap. Zij stelden een ondersteunende Toolkit op. Deze bevat gereedschappen waarmee bescheiden aanpassingen benoemd en helder verbeeld kunnen worden, zoals omzoming door heggen of robuuste stoepstranden tegen wildparkeren. Hij omvat ook varianten voor de aankleding van de binnenhoven en de achterterreinen. Veel aandacht gaat naar het vergroenen van de wijk, de overgang tussen openbaar en privégebied en alternatieve parkeeroplossin-

Kinderen kunnen zelf digitaal hun speelruimte inrichten.

gen. Een centrale rol is weggelegd voor de speel- en zitplekken in de binnenhoven. De Toolkit is een geregisseerde aanpak voor kleinschalige verbetering, met oog voor de samenhang in de wijk. Bij de afstemming met bewoners is ook overlegd met kinderen en jongeren uit de buurt. Er kan worden ingespeeld op de typische (speel)behoeften van de jeugd en bestaande trage verkeerroutes.

Kleinschalige ingrepen, groot effect

Stadsacupunctuur lijkt wel een succesvol concept. De kleine schaal, het (tijdelijke) karakter van de transformatie en de betrokkenheid van omwonenden en gebruikers maken dat de ingrepen op korte termijn te realiseren zijn. Met name voor kinderen en jongeren kan stadsacupunctuur kansen bieden. Nieuwe media zijn ideaal om jonge mensen te betrekken. Door de grote lijnen van de stad niet uit het oog te verliezen, kunnen de invullingen aanzienlijk bijdragen aan het netwerk van (speel)voorzieningen als geheel. Zo kunnen speelplekken strategisch worden verdeeld naar leeftijds categorie. Nieuwe groenvoorzieningen kunnen verbindingen leggen tussen bestaande groene lijnen in de stad, en veelgebruikte wandelroutes kunnen worden uitgebreid. Ook kunnen mooie combinaties worden gemaakt van gebruikerswensen, zoals een pluktuin voor kinderen én volwassenen. Of een groene speelplek waar ouderen aan hun jeugd herinnerd willen worden.

Tijdelijk of duurzaam

Als een plan een tijdelijke invulling krijgt, heeft dit ook een keerzijde. Mensen hechten zich aan de plek, en op het moment dat aangelegde groenvoorzieningen tot wasdom zijn gekomen, valt het afscheid zwaarder. Het is belangrijk dat de gebruikperiode voor alle betrokkenen duidelijk is en ook goed is vastgelegd. Wellicht hoeft niet al het aangelegde groen te verdwijnen als een plek opnieuw van functie verandert. En misschien komt er tegen die tijd weer een ander terrein vrij. Maar zekerheden worden hierbij niet geboden. Om aan een enthousiaste start duurzaam vervolg te geven, moet het beheer goed worden geregeld. Dit kan bijvoorbeeld door het onder te brengen bij een bestaande vereniging of door de oprichting van een onderhoudscommissie.

sie. Initiatiefnemers kunnen hier een actieve rol in vervullen. Zonder onderhoud vervalt een plek snel tot nieuwe doorn in het oog.

Bottom-up en goed doordacht

De tijd is rijp voor bottom-up. Dit biedt jong en oud de kans om ruimte te heroveren. Aan goede ideeën heeft het de jeugd nog nooit ontbroken, maar om een idee daadwerkelijk te realiseren, moet je wel met een plan van aanpak komen. Dus jongeren: stel een team samen waarin bijvoorbeeld de jeugdvereniging, omwonenden en actieve buitenspelers zijn vertegenwoordigd. Zorg dat je een professional in je team hebt met kennis van de stad. Gebruik je digitale vaardigheden. Probeer ouders, winkeliers en woningcorporaties te verleiden tot een bijdrage in tijd of geld. Wijs als team mensen aan die verantwoordelijk zijn voor het beheer. Zorg dat de kosten van ingrepen helder zijn en bereken ook het geld dat nodig is voor beheer en onderhoud. Jeugdige enthousiasme is aanstekelijk. Je bent zelf de beste pleitbezorger. Maar ga wel met een goed doordacht en breed gedragen plan naar de gemeente of grondeigenaar. ✨

Meer info

- www.vp.nl/stadsacupunctuur.html
- www.speelplan.nl

